

חינוך לחיים

פרשת פנחס

נאמר בפס' בשופטים 'ויעל מלאך ה' מן הגלגל אל הבוכים' מבאר רש"י 'שנינו בסדר עולם זה היה פנחס' ולמה קורא אותו מלאך? אלא אמר רבי סימון, פנחס בשעה שהיתה רוח הקודש שורה עליו, היו פניו בוערות כלפידים. יש לחקור, לאיזה צורך הדגישה התורה שפנחס היה חשוב כמלאך? ומה אנו יכולים ללמוד מכך לגבי התוכחה שפנחס הוכיח את בני ישראל כפרט, ולגבי מצוות התוכחה ככלל??

כדי לרדת לשורש הדברים עלינו ללמוד את האופן הנאות בו ראוי להשמיע תוכחה ולומר ביקורת, לימוד זה נוגע לכל אחד מאיתנו היות וגם אדם שאינו נושא בתואר הרם של מוכיח בשער, עוסק בעבודת התוכחה כשהוא מנתב ומכוון את ילדיו בדרך הנכונה. כל הורה ומורה נדרש לכך, ומאחר שאין דבר בתורה שאין לו מהלך מיוחד, שומה עלינו ללמוד את הדרך הישרה שיבור לו האדם בבואו להשמיע דברי תוכחה והדרכה.

לתוכחה יש שתי מטרות. האחת היא לקנא לכבוד ה' ולמנוע מהמוכח לעבור עבירות ולחלל שם שמים. השניה היא, לגרום שלא יתעורר קטרוג על המוכח. שתי מטרות אלו ניכרו היטב בתוכחתו של פנחס שעליו נאמר 'השיב את חמתי מעל בני ישראל בקנאו את קנאתי בתוכם ולא כליתי את בני ישראל בקנאתי'

אומנם על פי פשוטו של מקרא נראה שפנחס רק קינא קנאת ה' ופעל למען כבוד שמים אולם רבי לוי יצחק מברדיטשוב זצ"ל מוצא שלתוכחתו של פנחס היו 2 מטרות, האחת למנוע חילול ה' והשניה למנוע קטרוג על עם ישראל ולעצור את המגפה. פנחס לא בא כמוכיח בשער העומד ומטיף לעם ממרום מעמדו בהתנשאות. פנחס התאחד והתחבר עם כלל ישראל בליבו ובנפשו כפי שנאמר 'בקנאו את קנאתי בתוכם' גם כשהוכיח את בני' על חטאם, הוא עדיין החשיב את עצמו כחלר מהם ומטרתו הייתה ללמד עליהם זכות. לכן הוא קיבל שכר כפול. 'ברית שלום' עם הקב"ה, כיוון שמחה על כבוד שמים. ו'ברית כהונת עולם' כיוון ששימש ככהן, שמשמיתו היא לכפר על בני' מכל זאת יכולים אנו ללמוד על מהות מצוות התוכחה. כשאדם בא להוכיח כשכל

כולו אש להבה למען כבוד שמים, אבל אינו דואג לרווחת המוכח ולטובתו, תוכחתו חסרה ופגומה ואינה מועילה למוכח. אבל כשאדם מוכיח את חברו כשהוא חרד לכבוד השכינה, ובד בבד הוא דואג למוכח ומבקש שלא יתעוררו עליו דינים בשמים, אז זו תוכחה אמיתית שעליה זוכים לשכר כפול. את זאת עלינו לזכור בבואנו להוכיח את ילדינו. פעמים רבות כשילד עושה מעשה שלילי או שובר חפץ יקר ברשלנות, אנו מבקרים ומוכיחים אותו. ברגעים אלו אנו סבורים שמטרתנו היא לחנך את הילד. אך אם נבחן היטב את כוונתנו נגלה כי מטרתנו אינה לשפר את הילד אלא למנוע את הנזק הבא. הביקורת הנוקבת אינה פעולה חינוכית אלא תוצר הכאב על הנזק שהילד גרם בפזיזותו חסרת הזהירות. כאן אנו מגיעים ללב ליבה של מצוות התוכחה. אין לבקר את הילד על מעשה שעשה, כשהמטרה היא למנוע את התוצאה השלילית שהמעשה גרם. אין לצעוק על ילד ששבר צלחת, כשבעומק הלב אנחנו כואבים על הצלחת השבורה. מטרתנו צריכה להיות לחנך את הילד עצמו שלא להזיק. לכן, לפני התוכחה עלינו לנטרל את הכעס על עצם הנזק. רק כשנרגיש שאנו מבקרים אותו בשבילו ולטובתו, נוכל לפנות אליו בתוכחה. כך נדבר אליו בנועם ובשלווה והתוכחה תתקבל על ליבו.

שלמה המלך אומר 'כי את אשר יאהב ה' יוכיח וכאב את בן ירצה' ומבאר המלבי"ם 'כי את אשר יאהב ה' יוכיח, שהתוכחה היא סימן אהבה, שמאהבתו ישגיח עליו להיטיב דרכו ולהעלותו אל מדרגה למעלה למעלה. וכאב את בן ירצה, כמו שירצה האב להעלות את בנו מדרגה לדרגה, וימנעו ממותרות ומעידונים ויטח שכמו לסבול עול התורה והתמדת הלימוד וכד' וכל זה מרוב אהבתו אותו' – כי תוכחה נכונה היא פועל יוצא של אהבה. על מנת שהילד יקבל את המסר ויממש אותו, עליו להרגיש שלא מדובר בתוכחה שבאה ממבט ביקורתי, אלא בדברי מוסר הבאים מאהבה אמיתית ומרצון לראות אותו מתקדם ומצלח. כשההורים מוכיחים את הילד כשהם מנועים מרגשות שליליים של כעס, אכזבה ומרמור, אזי גם אם הם אוהבים אותו באמת ובתמים, הוא עלול לתרגם את הביקורת באופן שגוי ולחשוב שאינו אהוד בבית. ביקורת המושמעת בנימה מתסכלת וכעושה מובילה את הילד למחשבות שליליות. 'אבא ואימא היו מעדיפים ילד אחר' – 'אבא ואמא לא אוהבים אותי'

הדבר היחיד שיכול לגרום לילד להפנים את הביקורת הוא ההבנה שההורים אוהבים אותו וחפצים בטובתו ולכן הם מעירים לו. אבל אם הילד יקבל בצדק או שלא בצדק את התחושה שהוא לא אהוב על הוריו, איזו סיבה יש לו לקבל ביקורת ממי ששונא אותו על פי הבנתו? התדרדר, תמיד יש לשדר לו שבסופו של דבר אנו אוהבים אותו בלי תנאים. גם כשאנו נאלצים חלילה להשמיע באוזני הילד ביקורת נוקבת וחרפה, עלינו לטעת בו תחושה שהתוכחה המגולה באה מתוך אהבה מוסתרת!!!!

לע"נ אבי מורי ר' חיים ב"ר ישעיהו ז"ל

משה בירנבוים - birmoshe@gmail.com

חינוך לחיים

פרשת פנחס

"לכן אמור, הנני נותן לו את בריתי שלום" -

נהרות של דיו נשפכו כדי לפתור את החידה - הסתומה: מדוע במילה שלום מופיעה ו' קטועה? ועוד נשאל שהרי כבר הסבא אהרון הכהן לימד בבית מדרשו את תורת ה"שלום": "אוהב שלום ורודף שלום" היה. אז מה אפוא נתחדש אצל נכדו פנחס? מדוע היה אפוא צריך לקבל מתנה בדמות ה"שלום" אם כבר עוברת היא לו בירושת-התכונה מהסבא?

"שלום", הניב והאגדה. לרבים מאתנו זה מצטלצל עם יונות צחורות, "וגר זאב עם כבש". אין צווחה ברחובותינו. עולם גן עדני שכזה. שלוה מופלאה. אבל האמת היא, שזה לא מדויק. הבה נטה אוזן ונקשיב לדברים מופלאים שניגן בנעימות כתיבתו, מן הרב אלישיב זצוק"ל: "במשנה במסכת עוקצין שנינו: "לא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה אלא השלום". ולמה קראו "כלי" ולא אמר ש"השלום מקור הברכה" וכדומה? אלא באו חז"ל ללמדנו, שהשלום הוא כלי! מה הכלי אינו עשוי אלא עבור דבר שמכניסים בו, ואם לא יצליח להכניס בו את הדבר - אין עליו תורת כלי. כן הוא השלום, שהוא כלי המחזיק את הברכה, אבל אם הוא מחזיק את הקללה - אינו שלום אמת. וכבר נאמר: "אין שלום לרשעים" שכן השלום להם - רע הוא, ואין הוא כלי מחזיק ברכה."

ה"שלום" שאנחנו מכירים הוא נעים. רך. ריפוד של אהבה, אחווה ורעות. כמו - להבדיל מיליוני הבדלות - זה שאנחנו מכירים מה"שלום" הדמיוני והחלומי עם הבני דודים. וגר זאב עם כבש. חלום שהוא מציאות. אבל החידוש במעשה של פנחס הוא שאפשר לעשות מעשה שנראה בכלל כמו מלחמה, עם החרב, אבל אינו אלא "שלום". הפצע - הוא הרפואה בעצמה. ה"שלום" דורש לעיתים ו' קטיצא. לעשות משהו כואב. דוקר. לא תמיד זה ה-"עוד ישבו זקנים וזקנות בחוצות ירושלים, ילדים וילדות משחקים". לפעמים זה הפרדה כואבת, הרחקה זוטא, וזאת כדי לקרב אחרים. שלום פירושו שלמות. אין זה אומר שהשלמות תמיד שלמה. לפעמים גם השבור הוא שלם. הוא - הוא השלמות דהשתא.

גם כיום נאמר הכלל: "חושך שבטו - שונא בנו". וודאי שלא בכל יום ובמקרים חריגים, אבל יש מקרים שכן. ובכן, יאמר מי שיאמר: לכאורה זה ההיפך מהמידות טובות והענוגות. ולא נרחיב בנושא. ולא היא, כמובן. כשזה מגיע מתוך חינוך, מתוך ההבנה שצריך לתת מעצורים לפעמים, זה המידות הכי טובות שיש. ההתעלמות - היא האכזריות. ההפקרה - היא המידות הרעות.

דוגמא מחיינו - נער מנערי העברים אינו מתאים לישיבה בה הוא לומד. הוא לא "פרחח". פשוט לא מתאים לסגנון של הישיבה; לא עומד בתקנון הקפדני שלה. הוא נקרא אחר כבוד למנהל הרוחני שפוקד עליו למצוא ישיבה אחרת. (בכוונה לא אומר "מסלק", כי זה לא. לפחות אמור להיות לא). הדבר מובן: בחור שכזה פשוט לא מתאים. צריך לקיים אותו - מתוך חמלה ואבהיות כמובן "היפרד נא". זה נראה מריבה. אש וגפרית. אבל זה ממש לא. זה שלום. כך אמור להיראות השלום. הוא שם והם פה.

כשמרן הרב שך זצ"ל עמד ב'יד-אליו' ושאל: "במה אתם יהודים?" - התחוללה מין רעידת-אדמה בישראל. הדיבור שלו היה חריף. חד כתער. ישיר לחלוטין, בלי 'צלופנים'. מין דיבור "פנחסי" - חידוד חניתות מילוליות לשם האמירה האמתית הנוקבת. הדברים הדהדו והיו לאחד הנאומים הזכורים בהיסטוריה של ארץ ישראל ב-70 השנה האחרונות. המביט מהצד, בהתבוננות קרה ויבשה, היה נוטה לחשוב כי אמירה זו יש היפך מן ה"שלום". לא היו כאן פרחים ושושנים. ההיפך. אבל מי שמבין ומרגיש יודע, כי לא היא. הזעקה הזו יצאה מלב שותת, כואב. לב רווי באהבת-ישראל כנה. כמו אבא שעוצר את הילד בחוזקה, רקע לפני שהוא רץ לכביש. נזכור: לא כל צעקה - היא מלחמה; ולא כל חיבוק - אהבה.

מין הרב אלישיב הביא את אחאב כדוגמא חריפה. כאשר נפגש אליו עם אחאב אחרי שלוש שנות הרעב, מתנפל עליו אחאב ואומר לו: האתה זה עוכר ישראל? בתקופת אחאב עם ישראל ישב בשלום ובשלוה ולא חסר להם מאומה. אלא שאחאב התמכר לעשות הרע בעיני ה', ואז מגיע הנביא אליו ומכריז מלחמה עליו. בעיני אחאב, הוא זה שמעכיר את השלוה, השלום והטובה. ואליו הנביא משיב לו חריפות: "לא עכרת את ישראל, כי אתה ובית אביך בעזבכם את מצוות ה'".

אותו אליו - מצביע גאון הפסיקה מן הרב אלישיב - ה"נאשם" בעריכת מחלוקות ובניגוד השלום - הוא - זה שהופקד להשמיע לישראל את בשורת הגאולה - "מה נאוו על ההרים רגלי מבשר משמיע שלום"

לע"נ אבי מורי ר' חיים ב"ר ישעיהו ז"ל

משה בירנבוים - birmoshe@gmail.com

(בדרכו)